

ZASADY KIEROWANIA I ODPLATNOŚCI ZA POBYT W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ

Sprawy związane z kierowaniem do domu pomocy społecznej regulują obecnie przepisy rozdziału 2 Działu II ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 roku poz. 163 z późn. zm.).

Zgodnie z art. 54 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej: *„Osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej.”*

Należy pamiętać, iż umieszczenie osoby w domu pomocy społecznej jest ostatecznością i powinno być poprzedzone oceną możliwości udzielenia pomocy osobie potrzebującej w miejscu jej zamieszkania oraz zbadaniem jej sytuacji rodzinnej.

Skierowanie osoby do domu pomocy społecznej wymaga dokonanie oceny Jego stanu zdrowia oraz wcześniejsze ustalenie zakresu możliwości korzystania przez daną osobę z pomocy środowiskowej, w szczególności zaś zbadania możliwości zorganizowania usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania.

Niemożliwość zapewnienia tych usług w miejscu zamieszkania oznaczać będzie niemożliwość przyznania ich w zakresie niezbędnym do zaspokojenia codziennych potrzeb życiowych. Zasadą jest kierowanie do domu pomocy społecznej odpowiedniego typu, zlokalizowanego jak najbliżej miejsca zamieszkania osoby zainteresowanej umieszczeniem w placówce. W przypadku braku miejsc w takim domu osoba wpisywana jest na listę oczekujących. Jeżeli przewidywany okres oczekiwania na miejsce jest dłuższy niż 3 miesiące, osobę kieruje się (na jej wniosek) do innego, zlokalizowanego jak najbliżej miejsca zamieszkania osoby kierowanej domu tego samego typu.

Decyzję o skierowaniu do domu pomocy społecznej i decyzję ustalającą opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej wydaje organ gminy właściwej dla tej osoby w dniu jej kierowania do domu pomocy społecznej, natomiast decyzję o umieszczeniu w domu pomocy społecznej wydaje organ gminy prowadzącej dom pomocy społecznej lub starosta powiatu prowadzącego dom pomocy społecznej.

Przykładowo dla osoby zamieszkującej na terenie gminy Biskupice właściwym dla wydania decyzji o skierowaniu do DPS oraz decyzji o ustaleniu jej odpłatności za pobyt, będzie Kierownik GOPS Biskupice (na podstawie art. 59 ust. 1 w związku z art. 101 ust. 1 i art. 110 ust. 1 i 7 ustawy o pomocy społecznej), natomiast decyzję o umieszczeniu w konkretnym domu pomocy społecznej wyda organ prowadzący daną jednostkę.

Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej: *„1. Obowiązani do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej są w kolejności:*

- 1) mieszkaniec domu, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka,*
 - 2) małżonek, zstępni przed wstępnymi,*
 - 3) gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej*
- przy czym osoby i gmina określone w pkt 2 i 3 nie mają obowiązku wnoszenia opłat, jeżeli mieszkaniec domu ponosi pełną odpłatność.”*

Wysokość opłat ponoszonych przez osoby zobowiązane określa ust. 2 przywołanego wyżej przepisu określając, że: „Opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej wnoszą:

- 1) mieszkaniec domu, nie więcej jednak niż 70 % swojego dochodu, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka, nie więcej niż 70 % tego dochodu;
 - 2) małżonek, zstępni przed wstępnymi - zgodnie z umową zawartą w trybie art. 103 ust. 2:
 - a) w przypadku osoby samotnie gospodarującej, jeżeli dochód jest wyższy niż 300 % kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, jednak kwota dochodu pozostająca po wniesieniu opłaty nie może być niższa niż 300 % tego kryterium,
 - b) w przypadku osoby w rodzinie, jeżeli posiadany dochód na osobę jest wyższy niż 300 % kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, z tym że kwota dochodu pozostająca po wniesieniu opłaty nie może być niższa niż 300 % kryterium dochodowego na osobę w rodzinie;
 - 3) gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej - w wysokości różnicy między średnim kosztem utrzymania w domu pomocy społecznej a opłatami wnoszonymi przez osoby, o których mowa w pkt 1 i 2.”,
- natomiast ust. 2a przywołanego wyżej przepisu stwierdza, iż: „2a. Opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej mogą wnosić osoby niewymienione w ust. 2.”.

Z uwagi na brzmienie powyższych przepisów należy stwierdzić, iż pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny. Opłata zostaje ustalona w decyzji wydanej przez wójta (burmistrz, prezydenta miasta) gminy kierującej do domu pomocy społecznej. Odpłatność ustalana jest do wysokości średniego miesięcznego kosztu utrzymania.

W pierwszej kolejności koszty pobytu w placówce pokrywa mieszkaniec, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka (dochodem tym mogą być alimenty lub renta rodzinna).

Ustalenie wysokości ponoszonej przez konkretnego mieszkańca gminy skierowanego do domu pomocy społecznej opłaty leży w gestii Kierownika OPS i ustala ją w ramach swobodnego uznania w granicach między w zakresie od 0 do 70 % posiadanego dochodu – przykładowo dla osoby posiadającej dochód w wysokości 1000 zł z tytułu otrzymywanej emerytury, Kierownik OPS może ustalić opłatę w granicach między 0 zł a 700 zł (1000 zł x 70%). Oczywiście biorąc pod uwagę dbałość o interes gminy, w przeważającej ilości przypadków opłata ustalana jest dla mieszkańców na poziomie maksymalnym tj. 70 %. Należy przy tym zaznaczyć, iż przepisy nakładają na mieszkańca obowiązek ponoszenia odpłatności do wysokości 70 % posiadanego dochodu (które to pojęcie szczegółowo definiuje art. 8 ustawy o pomocy społecznej) i nie przewidują konieczności ponoszenia opłat z tytułu posiadanego majątku (np. osoba umieszczona w DPS nie ma obowiązku sprzedaży swoje mieszkania i pokrywania z tego tytułu odpłatności w DPS albo osoba umieszczona w DPS posiadająca oszczędności w kwocie 10 000 zł nie ma obowiązku wydania tych pieniędzy i ponoszenia odpłatności za pobyt w DPS w 100 % do czasu ich wydania.).

Jeżeli mieszkaniec nie jest w stanie uiścić opłat, to obciążają one kolejno małżonka, zstępnych, wstępnych oraz gminę, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej. Należy zaznaczyć, że opłaty nie dzieli się po równo na wszystkich zobowiązanych, a obciąża ich się w kolejności. Taki podział obowiązków jest nawiązaniem do zasady subsydiarności - jeżeli osoba umieszczona w placówce jest w stanie ponieść koszty pobytu w instytucji, obowiązki osób bliskich i jednostki samorządu terytorialnego nie powstają. Krewni oraz gmina uiszczają opłatę dopiero wtedy, gdy mieszkaniec domu nie jest samowystarczalny.

Wysokość opłat nie jest jednolita, będąc zależną w pierwszej kolejności od dochodu mieszkańca. Jeżeli mieszkaniec nie jest w stanie samodzielnie ponieść pełnych kosztów pobytu w placówce, obowiązek spoczywa na jego małżonku oraz zstępnych przed wstępnymi. Należy zwrócić uwagę, że powyższy obowiązek nie jest odnoszony *sensu stricto* do członków rodziny osoby umieszczonej w domu pomocy społecznej. Małżonek, wstępni i zstępni, w świetle ustawy o pomocy społecznej, będą zaliczani do rodziny tej osoby, jeżeli wspólnie z nią mieszkają i gospodarują, zaś ich obowiązek ponoszenia opłaty pobytowej powstaje niezależnie od miejsca zamieszkania. Powyższe zobowiązanie oparte jest zatem na więzach pokrewieństwa, a nie na faktycznym związku. Tym samym osoby niespokrewnione prowadzące wspólne gospodarstwo domowe z osobą skierowaną do domu nie muszą partycypować w przedmiotowych wydatkach, ale mogą. Wysokość zobowiązań finansowych ustalona jest w umowie zawartej przez wskazane osoby z kierownikiem ośrodka pomocy społecznej gminy właściwej ze względu na miejsce zamieszkania osoby, której opłata dotyczy. Zasada swobody umów doznaje w tym przypadku ustawowych ograniczeń, a możliwość i wysokość obciążeń zależy od sytuacji dochodowej zobowiązanego (małżonka, wstępnych, zstępnych).

Z brzmienia ustawy o pomocy społecznej wynika, iż kwoty uzyskane od członków rodziny mieszkańca i innych osób powinny być przeznaczone na utrzymanie DPS-u. Fakt, iż samorządy miały problem ze stosowaniem tego dość nieprecyzyjnego przepisu, doprowadził do jego zmiany. Artykuł 62 ust. 3 ustawy o pomocy społecznej wprowadza obowiązek przeznaczania całej kwoty odpłatności za pobyt (to znaczy opłaty uiszczanej przez mieszkańca, rodzinę, gminę oraz inne osoby) na utrzymanie domu pomocy społecznej, nie zaś na inne cele.

Zgodnie z art. 56 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej domy pomocy społecznej dzielą się na domy dla:

- 1) osób w podeszłym wieku;
- 2) osób przewlekle somatycznie chorych;
- 3) osób przewlekle psychicznie chorych;
- 4) dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie;
- 5) dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie;
- 6) osób niepełnosprawnych fizycznie;
- 7) osób uzależnionych od alkoholu.

Reasumując dla każdego mieszkańca ustala się opłatę odpowiadającą średniemu kosztowi utrzymania, następnie określa się kwotę, którą jest on w stanie ponieść - maksymalnie 70% jego dochodu. W przypadku niemożności uiszczenia pełnej opłaty przez pensjonariusza cały lub częściowy koszt pobytu w domu pokrywają: małżonek, zstępni i w ostatniej kolejności wstępni, pod warunkiem spełnienia kryteriów dochodowych. Jeżeli opłata nie zostanie wniesiona przez wyżej wymienione osoby uiszcza ją właściwa gmina. Obciążenia gminy stanowią różnicę pomiędzy średnim kosztem utrzymania mieszkańca a opłatą przez niego wniesioną oraz opłatą uiszczoną przez osoby bliskie.

Średni miesięczny koszt utrzymania mieszkańca:

- 1) w domu pomocy społecznej o zasięgu gminnym - ustala wójt (burmistrz, prezydent miasta) i ogłasza w wojewódzkim dzienniku urzędowym, nie później niż do dnia 31 marca każdego roku;
- 2) w domu pomocy społecznej o zasięgu powiatowym - ustala starosta i ogłasza w wojewódzkim dzienniku urzędowym, nie później niż do dnia 31 marca każdego roku;

3) w regionalnym domu pomocy społecznej - ustala marszałek województwa i ogłasza w wojewódzkim dzienniku urzędowym, nie później niż do dnia 31 marca każdego roku.

Ogłoszenie, o którym mowa wyżej stanowi podstawę do ustalenia odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej od następnego miesiąca przypadającego po miesiącu, w którym zostało opublikowane, a do tego czasu odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej ustala się na podstawie ogłoszenia z roku poprzedniego. Mieszkaniec domu wnosi opłatę do kasy domu lub na jego rachunek bankowy. Za jego zgodą opłata może być potrącana:

- 1) z emerytury lub renty mieszkańca domu - przez właściwy organ emerytalno-rentowy, zgodnie z odrębnymi przepisami;
- 2) z zasiłku stałego mieszkańca domu - przez ośrodek pomocy społecznej dokonujący wypłaty świadczenia; opłatę za pobyt ośrodek pomocy społecznej przekazuje na rachunek bankowy domu pomocy społecznej.

Inne osoby, zarówno zobowiązane do jej wnoszenia jak i wnoszące opłaty dobrowolnie, wnoszą opłatę (w wysokości ustalonej zgodnie z przepisami) do kasy lub na rachunek bankowy gminy, z której mieszkaniec domu został skierowany.

Przepis art. 63 ust. 1 ustawa o pomocy społecznej uprawnia mieszkańca domu, a także inną osobę obowiązana do wnoszenia opłat za pobyt w domu pomocy społecznej (jeżeli mieszkaniec domu przebywa u tej osoby), do nie ponoszenia opłat za okres nieobecności mieszkańca domu, nieprzekraczającej 21 dni w roku kalendarzowym. Za małoletniego mieszkańca domu nie wnosi się opłaty z jego dochodu i dochodu osób obowiązanych do wnoszenia opłaty w okresie jego nieobecności nieprzekraczającej 70 dni w roku kalendarzowym, jeżeli w tym czasie przebywa w domu rodzinnym.

Art. 64 ustawa o pomocy społecznej przewiduje możliwość zwolnienia osoby wnoszącej opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej, na ich wniosek, częściowo lub całkowicie z tej opłaty, w szczególności jeżeli:

- 1) wnoszą opłatę za pobyt innych członków rodziny w domu pomocy społecznej, ośrodku wsparcia lub innej placówce;
- 2) występują uzasadnione okoliczności, zwłaszcza długotrwała choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, śmierć członka rodziny, straty materialne powstałe w wyniku klęski żywiołowej lub innych zdarzeń losowych;
- 3) małżonkowie, zstępni, wstępni utrzymują się z jednego świadczenia lub wynagrodzenia;
- 4) osoba obowiązana do wnoszenia opłaty jest w ciąży lub samotnie wychowuje dziecko.